

Lärares erfarenheter och attityder gentemot begåvade barn i förskolan

Amanda Widlund

Magistersavhandling i
specialpedagogik
Fakulteten för pedagogik och
välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa, 2020

Abstrakt

Författare Widlund, Amanda	Årtal 2020
Arbetets titel Lärares erfarenheter och attityder gentemot begåvade barn i förskolan	
Oppublicerad avhandling för magisterexamen i specialpedagogik Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	Sidanatal (tot.) 48
Referat Syftet med denna avhandling är att ta reda på lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter av samt attityder mot begåvade barn och stödandet av dem i förskolan. Utifrån detta syfte har följande forskningsfrågor formulerats: <ol style="list-style-type: none"> 1. Hurdana erfarenheter har lärare samt speciallärare av begåvade barn? 2. Hur skiljer sig inställningen mot begåvade barn samt stödandet av dem mellan lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken? <p>För att få svar på ovanstående forskningsfrågor har webbänketer använts som datainsamlingsmetod för både kvalitativa och kvantitativa data. Enkäten bestod av flervalsfrågor och öppna frågor som baserar sig på Laines (2016) doktorsavhandling. Enkäten besvarades av 16 speciallärare samt 16 lärare inom småbarnspedagogiken från olika regioner av Svenskfinland.</p> <p>Resultaten visar att de flesta lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken kommer i kontakt med något begåvat barn under ett läsår. Majoriteten av informanterna har erfarenheter av att de begåvade barnen stött på problem i förskolan. Informanternas beskrivningar av problemen handlar om sociala svårigheter, brister i undervisningen samt motivationsbrist. Vidare visar studien att det inte finns någon signifikant skillnad mellan lärargrupperna överlag. Däremot finns det en signifikant skillnad inom variablerna motstånd och gruppering enligt förmåga. Motstånd handlar om att pedagogerna motsätter sig specialarrangemang för begåvade barn eftersom de redan är privilegierade. Gruppering handlar bland annat om att begåvade barn bör stanna i den vanliga barngruppen för att ge intellektuell stimulans åt de övriga barnen. Inom båda variablerna har lärarna inom småbarnspedagogiken en mer negativ attityd än vad speciallärarna inom småbarnspedagogik har.</p>	
Sökord / indexord Begåvade barn, begåvning, attityder, gifted children, giftedness, attitudes, lahjakkaat lapset, lahjakkuus, asenteet	

Innehåll

Abstrakt

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund och val av forskningsområde	1
1.2 Syfte	2
1.3 Avhandlingens disposition.....	2
2 Begåvning	4
2.1 Begåvning i förskolan.....	5
2.2 Stödandet av begåvade barn	7
2.2.1 Differentiering	10
2.2.2 Acceleration	11
2.2.3 Berikning	12
2.3 Utmaningar för begåvade barn i förskolan	12
2.3.1 Begåvade barn med inlärningsvårigheter	14
3 Metod	15
3.1 Syfte och forskningsfrågor.....	15
3.2 Mixed methods	15
3.3 Datainsamlingsmetod	16
3.4 Informanter och genomförande	17
3.4.1 Informanter	18
3.4.2 Bortfall.....	19
3.5 Mätinstrument.....	19
3.5.1 Attityder till begåvning.....	20
3.5.2 Bakgrundsvariabler.....	21
3.6 Bearbetning och analys av data	22
3.6.1 Analys av kvalitativa delen.....	22
3.6.2 Analys av kvantitativa delen.....	22
3.7 Reliabilitet, validitet och etik.....	23
4 Resultat	25
4.1 Erfarenheter av begåvade barn	25
4.2 Inställningen mot och stödandet av begåvade barn	28
5 Diskussion	30
5.1 Metoddiskussion	30
5.2 Resultatdiskussion	32

5.2.1 Lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter av begåvade barn	32
5.2.2 Inställningen mot och stödjandet av begåvade barn	34
5.3 Slutsatser och förslag på fortsatt forskning.....	36
Litteratur	38

Bilagor

Bilaga 1: Skalfrågor om attityder

Bilaga 2: Skalfråga om antal begåvade barn

Bilaga 3: Öppen fråga om problem som begåvade barn stött på i förskolan

Tabeller

Tabell 1: Informanternas informationskällor.....	16
Tabell 2: Deskriptiv statistik över alla variabler.....	18
Tabell 3: Korrelationsanalys och α -värden	20
Tabell 4: Effektstorleken hos variablerna	25

Figurer

Figur 1: Hur många begåvade barn informanterna uppskattat att de kommit i kontakt med under ett läsår (n=32).....	22
Figur 2: Skillnader mellan lärargrupperna för de olika variablerna.....	26

1 Inledning

I detta kapitel redogörs för val av forskningsområde samt varför detta område är viktigt att undersöka. Syftet med denna studie presenteras och avslutningsvis redogörs för avhandlingens disposition.

1.1 Bakgrund och val av forskningsområde

Temat jag har valt att fördjupa mig i är begåvade barn i förskolan. Mer specifikt vill jag utreda hurdana erfarenheter lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken har av begåvade barn, samt deras attityder mot dem. Jag har valt detta tema eftersom jag anser att det är ett viktigt ämne som tyvärr inte diskuteras tillräckligt, speciellt inte i förskolan. I samband med min kandidatavhandling *De ska få gå sin egen lärtig! En studie om hur barnträdgårdslärare förhåller sig till begåvade barn i förskolan* (Widlund, 2018) har intresset för temat växt då jag konstaterat att det finns felaktiga uppfattningar om begåvade barn samt brister i stödjandet av de begåvade barnen. Att alla barn är begåvade samt att begåvade barn bör grupperas med barn som befinner sig på lägre intellektuell nivå så att de andra barnen kan lära sig av de begåvade barnen är exempel på några av de felaktiga uppfattningarna och arbetssätt som framkom i min kandidatavhandling. Intresset för detta ämnet väcktes ytterligare efter att jag studerat flera kurser i specialpedagogik, men ingen kurs tog upp dessa barn och deras behov.

Mönks och Ypenburg (2009) menar att det finns tre faktorer som avgör om ett barn är begåvat. Dessa faktorer är motivation, kreativitet och hög intellektuell förmåga. Förutom dessa faktorer så påverkar även den sociala miljön: familj, skolan och vänner. Det är först då alla dessa faktorer samspelar på ett bra sätt som begåvningen kan utvecklas och komma till uttryck. Mönks och Ypenburg (2009) poängterar att skolan och pedagogerna har en stor inverkan på ifall begåvade barn har möjlighet att utveckla sin begåvning.

Min uppfattning är att vi i Finland är väldigt bra på att lyfta fram och stödja de svagare barnen medan de barn som lär sig snabbt och kan bearbeta mer stoff ofta glöms bort och inte får det stöd de behöver, speciellt inte i daghem och förskola. Tirri och Kuusisto (2013) nämner att Finland är ett av de få länder som alltid rankas bland de

tre bästa länderna i naturvetenskap, matematik och läsning i PISA-undersökningarna. Skolväsendet i Finland strävar efter att alla ska ha möjlighet till en god undervisning och att Finland ger ett bra stöd åt barn med inlärningssvårigheter, vilket är en orsak till varför Finland klarar sig så bra i PISA-undersökningarna. Specialpedagogiken är en viktig faktor då det handlar om att stöda de svagare barnen. Trots att utbildningspolitiken i Finland har betonat jämställdhet mellan alla elever sedan 1970, handlar denna jämställdhet i första hand om att stöda barn med inlärningssvårigheter, medan det sätts mindre fokus på begåvade barn. Även Mönks och Ypenburg (2009) tar upp detta. De menar att vi har ett skolsystem som tar hänsyn till de svagare barnen genom att ge det stöd de behöver, medan barn som lär sig snabbare och kan bearbeta mer stoff inte får motsvarande stöd.

Det är mycket viktigt att alla barns behov tas i beaktande i förskolan. En av de främsta uppgifterna för en speciallärare i förskolan är att stöda de barn som är i behov av särskilt stöd, men jag har aldrig hört att det skulle handla om de barn som är begåvade. Fokuset ligger oftast på de barn som har någon form av inlärningssvårigheter. Med denna avhandling vill jag få en djupare förståelse för hurdana erfarenheter lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken har av begåvade barn i förskolan samt hurdan inställning de har mot begåvade barn och stödandet av dem.

1.2 Syfte

Syftet med denna avhandling är att ta reda på lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter av samt attityder mot begåvade barn och stödandet av dem i förskolan. Utifrån detta syfte har följande forskningsfrågor formulerats:

1. Hurdana erfarenheter har lärare samt speciallärare av begåvade barn?
2. Hur skiljer sig inställningen mot begåvade barn samt stödandet av dem mellan lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken?

1.3 Avhandlingens disposition

Denna avhandling består av fem kapitel. I första kapitlet beskrivs bakgrunden till valet av ämnet. Tidigare forskning inom området redogörs för i kapitel två. I det tredje

kapitlet beskrivs studiens metod. Studiens resultat presenteras i kapitel fyra. I det avslutande kapitlet diskuteras metoden av undersökningen samt resultatet i förhållande till tidigare forskning. Även förslag till fortsatt forskning ges.

2 Begåvning

I detta kapitel beskrivs begreppet begåvning. Även hur begåvning kan komma till uttryck i förskolan redogörs för. Därefter beskrivs undervisningen och stödjandet av begåvade barn. Avslutningsvis tas utmaningar som begåvade barn kan stöta på i förskolan upp.

Det förekommer flera olika definitioner på begreppet begåvning och flera olika benämningar i litteraturen. Det talas om hög begåvning (Mönks och Ypenburg, 2009), särbegåvning (Persson, 1997) och särskild begåvning (Liljedahl, 2017) trots att dessa begrepp inte skiljer sig från varandra. I denna avhandling kommer begreppet begåvning användas trots att någon annan benämning nämns i litteraturen.

Mönks och Ypenburg (2009) menar att det finns över 100 olika förklaringar på begreppet begåvning. Persson (1997, s. 50) menar däremot att det inte finns en heltäckande definition på begåvning. Trots det så försöker han definiera begåvning på följande sätt:

”den är begåvad som kontinuerligt förvånar både kunskapsmässigt och tillämpningsmässigt genom sin osedvanliga förmåga i ett eller flera beteenden. Ett beteende i detta sammanhang förstås som en prestation, aktivitet eller funktion.”

Thomson (2006) påpekar att begreppet begåvning ofta används för att beskriva förmågor inom sport eller kreativa områden så som konst, till exempel ”hen är en så begåvad skådespelare”. Det handlar ofta om specifika förmågor. Flera kan tro att om till exempel en individ är begåvad inom matematik så har denna begåvning utvecklats utan någon träning och att de som har någon begåvning är begåvade och behöver därför inte träna upp sin begåvning. The national association for gifted children (2008) menar att ett begåvat barn har en förmåga som är mycket högre än ett barn i samma ålder. En begåvad individ är någon som kan visa eller visar höga prestationer inom ett eller flera områden. Även Mönks och Ypenburg (2009) nämner de olika områdena. Enligt dem kan begåvning komma till uttryck genom fyra olika områden: 1. Områden för mentala förmågor och för intellektuella prestationer, 2. Det kreativa och produktiva området,

3. Det konstnärliga området samt 4., Det sociala området. Enligt Mönks och Ypenburg (2009) förekommer dessa förmågor ofta samtidigt hos en och samma person, men en person kan också vara begåvad inom ett specifikt område. Winner (1999) skriver att obalans mellan olika förmågor är mer en regel än ett undantag. Flera begåvade barn kan till exempel ha betydligt bättre matematiska än språkliga färdigheter.

Mönks och Ypenburg (2009), Thomson (2006), Winner (1999) och Porter (2005) skriver att begreppen begåvning och talang ofta används synonymt. Det är vanligt att då man talar om begåvning talar man om matematiska eller språkliga förmågor medan då man talar om talang så talar man om musikaliska eller konstnärliga förmågor. Mönks och Ypenburg (2005) och Thomson (2006) skriver att det finns flera forskare som hävdar att begåvning handlar om exceptionell förmåga inom flera områden medan talang handlar om en god förmåga inom ett område. Enligt Winner (1999) är en person med exceptionell förmåga inom ett område talangfull medan en begåvad person är väldigt tidig i sin utveckling vad gäller akademiska färdigheter.

2.1 Begåvning i förskolan

Liljedahl (2017) skriver att ett begåvat barn är ett barn som lär sig snabbare och mer på djupet. Barnets tänkande är mer abstrakt och komplext och därför behöver barnet en anpassad undervisning. Begåvning handlar inte om att barnet är bättre på något sätt utan att barnet skiljer sig från normen rent kognitivt. Feldhusen och Jarwan (2000) poängterar att mötet med de begåvade barnens behov börjar med att identifiera dessa barn, deras intressen och deras behov. Identifieringsprocessen börjar med att pedagogen på daghemmet eller föräldrarna lagt märke till att barnet har en mycket hög kunskap inom något område jämfört med jämnåriga. Lie (2017) påpekar att ifall inte begåvningen upptäcks i barndomen kan det leda till större problem då barnet ska börja skolan. På grund av detta är det viktigt att identifiera dessa barn så tidigt som möjligt och under hela uppväxten kontinuerligt och systematiskt arbeta med deras begåvning. För att de ska få det stöd de behöver är det viktigt att personalen i förskolan har kunskap om begåvade barn.

Frågar man en pedagog om hen har haft något begåvat barn i sin barngrupp är det vanligt att hen pekar ut det barn som har lätt för att lära sig och som är problemlös i

gruppen eftersom pedagoger ofta sätter likhetstecken mellan ”duktighet” och gott uppförande (Lie, 2017). Thomson (2006) och Persson (1997) menar att pedagoger ofta anser att snabbhet och begåvning är synonyma. Detta stämmer dock inte. Persson (1997) nämner som exempel för att en individ ska vara begåvad i simning bör hen vara snabb, men snabbhet och begåvning är inte synonyma inom alla begåvningsområden. Thomson (2006) skriver att pedagoger ofta pekar ut samma typer av elever som passar in på deras förväntningar av en begåvad elev. Ofta ser pedagogerna på barnets arbetssätt i stället för kognitiva förmåga då de talar om begåvade barn.

Både Lie (2017) och Liljedahl (2018) skriver om kännetecknen hos begåvade barn i åldern 3 – 6 år. Dessa kännetecken varierar i grad, intensitet och med hänsyn till vilket område barnet är begåvat. Då det gäller begåvade barns förmågor kan man lägga märke till att de lär sig snabbt och tillämpar lätt kunskap och har hög aktivitetsnivå då de jobbar med något som de är intresserade av. De är ivriga att prova på nya saker, de sätter höga mål för dem själva samt att de kan vara väldigt envisa och känsliga då det gäller rättvisa och rätt och fel, samt att de kan vara observanta.

Begåvade barn leker intellektuellt genom att bläddra i böcker, lägga pussel, lösa gåtor, spela spel, teckna eller hitta på fantasivärldar. De tycker om lekar som riktar sig till äldre barn. Begåvade barn tycker även om ordlekar, ordvitsar och gåtor. De har en mycket livlig fantasi och kan tillägga nya detaljer på historier, sånger, filmer, spel och lekar. De älskar matematiklekar och spel som bygger på logik. De finns även kännetecknen som har att göra med det begåvade barnets känslighet, sociala samspel och barnets etik och moral. De begåvade barnen kan ha ovanligt starka sinnesupplevelser. De har en stark empati och känslomässiga band med människor och djur. Begåvade barn föredrar att umgås med äldre barn eller vuxna (Lie, 2017; Liljedahl, 2018).

Det finns även endel språkliga kännetecken som begåvade barn kan ha. De kan ha ett tidigt och välutvecklat ordförråd, känner igen bokstäver redan före två års åldern, lär sig snabbt nya ord och använder långa meningar med korrekt grammatik. De har lätt att anpassa sitt språk till jämnåriga och vuxna, de har en tidig förmåga att följa flera instruktioner efter varandra och de har lätt att beskriva händelser och kan memorera och återge sånger, rim och ramsor. De lär sig tidigt bokstäver, siffror och färger utan

aktiv lärprocess och de lär ofta sig själva att läsa och skriva. De är intresserade och vill förstå sig på det abstrakta, så som universum, liv och död. De svarar på frågor och påståenden på ett komplicerat sätt, till exempel med motfrågor eller filosofiska motsägelser och de har ett övertygande argument för nästan allt. De vill prova på nya saker och vill hitta på nya lösningar till problem och vill dela med sig av sina nya idéer (Lie, 2017; Liljedahl, 2018).

2.2 Stödandet av begåvade barn

Viljamaa (2013) lyfter fram att stödandet av barnets begåvning ska påbörjas redan i daghemmet. Om det rätta stödet inte ges i tid kan det leda till att barnets begåvning inte utvecklas ordentligt. En diagnos får inte vara den enda orsaken till att få stöd. Stödet ska ges oberoende. Persson (1997) skriver att för att tillgodose begåvade barns behov krävs det både planering och en förståelse för dessa barns beteenden. Det går inte att hoppas på att dessa barn ska klara sig själva utan särskilt anpassade pedagogiska åtgärder. Cosmovici Idsoe (2014) samt Liljedahl (2017) menar att pedagogerna ska lägga upp undervisningen så att den lämpar sig för det enskilda barnet. Därför anser de att det egentligen är irrelevant för skolan, forskare och psykologer att identifiera ett begåvat barn som begåvat. Trots detta poängterar hon att dessa barn ändå bör ha ett begrepp eftersom politiska dokument och riktlinjer för hur dessa barn ska stödast ska göras.

Daghem och förskolor är den plats där begåvade barn först tillägnar sig kunskaper, beteende och färdigheter. De lär sig sociala färdigheter i icke-formella sammanhang. Det ställs många krav på barn då de börjar i daghem och i förskolan; de ska till exempel kunna samverka med både jämnåriga och med personalen, de ska följa reglerna och de ska aktivt delta i olika gruppaktiviteter. En del begåvade barn kan ha en bristande social kompetens och därför är det viktigt att pedagogerna identifierar de socio-emotionella behoven hos begåvade barn. Pedagogerna ska skapa möjligheter till aktiviteter som bidrar till att de begåvade barnen kan utöva och tillägna sig olika sociala och känslomässiga uttrycksformer. Dessa barn kan uppleva omgivningen som mer och mer komplex och förskolans roll blir då att hjälpa dem att bättre kunna anpassa sig till dessa situationer, vilket förutsätter att förskolan har en plan som är anpassad till barnens kognitiva och sociala behov (Lie, 2017).

Alla pedagoger bör få kunskap om de egenskaper som begåvade barn har och utbildning i hur de kan möta och stödja dessa barn. För att förskolan ska kunna skapa en bra lärandemiljö och en trygg social miljö för begåvade barn så förutsätter det ett kompetenslyft hos personalen. Pedagogisk kompetens och kunskap om begåvade barn i förskoleåldern är avgörande för det sätt på vilket förskolan kommer att planera sociala lärandesituationer och för hur användbart och effektivt kunskapslägnandet för begåvade barn ska bli. En av pedagogernas viktigaste uppgift är att anpassa uppgifternas svårighetsgrad enligt barnets lärandeförmåga (Lie, 2017).

Lie (2017) och Liljedahl (2018) nämner att de begåvade barnen leker intellektuellt. Men de behöver ändå få leka vanligt precis som andra barn. Därför behöver de begåvade barnen både en umgängesgrupp där de får ”springa av sig i huvudet” och en grupp där de får leka ”vanligt”. Rogers (2002) skriver att då begåvade barn inte är med andra barn på samma intellektuella nivå så försämras deras självbild och deras självkritik höjs. För att ta itu med dessa emotionella och sociala problem måste dessa tre pedagogiska åtgärder finnas; (1) gruppering med andra barn på samma nivå, (2) mer utmanande uppgifter och (3) att de ska ha en möjlighet att utföra uppgifterna i en snabbare takt. Lie (2017) hänvisar till Cross (2005) som menar att grupparbeten är en vanlig metod som används i daghem och förskola, men det rekommenderas inte att låta begåvade barn arbeta med icke-begåvade barn. Det kan vara en stor skillnad mellan deras kunskapsnivå vilket kan leda till att de begåvade barnen kan vara tvungna att gå ner till en lägre nivå. Däremot lämpar sig individuella projekt eller andra självständiga arbeten för de begåvade barnen.

Laine (2016) skriver att det i det finländska skolsystemet är upp till varje lärare att identifiera ifall ett barn behöver en mer utmanande läroplan. Ifall ett barn identifieras som begåvat är det upp till varje lärare om och hur barnets behov beaktas i undervisningen. Det finns inte några riktlinjer för hur de begåvade barnen ska stödjas i de finländska skolorna, förskolorna eller daghemmen. Detta betyder att de begåvade barnen kan få lämpliga utmaningar och det stöd de behöver av en lärare medan någon annan lärare använder sig av olämpliga undervisningsmetoder, så som extra jobb eller använda de begåvade barnen som assistenter. Tyvärr betyder detta att alla begåvade barn i Finland inte får det stöd de behöver.

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan (Utbildningsstyrelsen, 2014) nämns inte de begåvade barnen uttryckligen. Däremot står det att förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att barnen har möjlighet att bli inspirerade, experimentera och att lära sig nytt. Barnen ska få möjlighet att kommunicera på olika sätt och stärka sina sociala färdigheter. Förskoleundervisningens uppdrag är att främja barnets förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig. Undervisningen ska utgå från det enskilda barnet. Förskoleundervisningen har stor betydelse när det gäller att på ett tidigt stadium upptäcka behov av stöd för växande och lärande, att ge stöd och förebygga svårigheter. Individuella mål främjar barnens växande och lärande och därför bör pedagogerna diskutera varje barns individuella behov, önskemål och mål för lärandet. Varje barns fysiska, psykiska och sociala utveckling och utvecklingen av kunskaper och färdigheter ska följas upp och stödjas. Det är viktigt att respektera att alla barn är olika. Varje barn har rätt till god undervisning. Alla barn ska erbjudas lämpliga utmaningar i lärandet och få det stöd de behöver. Barnen ska uppmuntras att öva på och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i sin egen takt. Valet av arbetssätt ska styras av barnens behov, förutsättningar och intressen.

Laines och Tirris (2015) skriver att differentiering är en vanlig metod som används för att stöda både starka och svaga elever och att denna arbetsmetod tas i bruk redan i daghemmen i Finland. Förutom differentiering är även acceleration en vanlig metod som används i förskolorna och skolorna i Finland. Laine och Tirri (2015) undersökte hur finländska lågstadielärare möter de begåvade barnens behov. Resultatet av Laine och Tirris undersökning visar att nästan alla pedagoger använder någon typ av differentiering för att stöda de begåvade barnen. Detta resultat kan indikera på att finländska grundskolelärare för det mesta ser begåvade barn som en grupp som behöver differentierad undervisning. Denna differentiering handlade för det mesta om att ge varierade uppgifter och material. Flera lärare nämnde att de ger extra uppgifter till de begåvade eleverna eller så får de begåvade eleverna fungera som assistenter. Resultatet visar ytterligare att endast 23% av lärarna som deltog i studien stödjer de begåvade barnen dagligen. Detta tyder på att skolorna inte erbjuder lämpliga utmaningar för alla begåvade elever vilket kan leda till att de begåvade eleverna inte känner sig motiverade. Lärarna i undersökningen använde sig inte av stödmeter som forskning har visat att är lämpliga för begåvade elever, så som gruppering och

acceleration. Sammanfattningsvis kom Laine och Tirri (2015) fram till att lärarna visste att de begåvade barnen behöver differentiering och någon form av acceleration men på grund av att de inte fått någon undervisning om begåvade barn så vet de inte hur man kan stödja dessa elever på bästa sätt. Om begåvade barnen ska få den bästa möjliga undervisningen krävs det att lärarna får information om hur elevernas begåvning kan stödjas samt vad de ska tänka på vid undervisningen av begåvade elever.

2.2.1 Differentiering

George (2011) skriver att differentiering handlar om att stöda alla barn genom att variera läroplanen, undervisningsmetoden, stödåtgärder och lärandeaktiviteter för alla barn så att alla har möjlighet att lära sig på det sätt som passar individen själv. En läroplan som är differentierad för varje enskilt barn gör att barnen kan uppnå sina mål samt erbjudas utmaningar som leder till lärande och möjligheter till att lyckas. Detta innebär att pedagogerna borde ge uppgifter som är lämpade för det enskilda barnets förmågor och intressen. Det ska alltid göras en uppföljning av barnets lärande och arbetsmetoden som använts för att hitta de bästa metoderna för det enskilda barnet. George (2011) anser att den bästa metoden för att stödja begåvade barn är genom att differentiera undervisningen. Enligt Mönks och Ypenburg (2009) är ett differentierat undervisningsinnehåll kärnan i stödet för begåvade barn. Med ett differentierat undervisningsinnehåll menas en skolpedagogik som utgår från det enskilda barnets förmågor och behov.

Både Porter (2005) och Cosmovici Idsoe (2014) skriver om olika sätt att differentiera. De skriver om att differentiera omgivningen. Detta kan handla om att se till att det finns varierande material eller att ibland göra utflykter så barnen kan lära sig saker i olika miljöer. Ibland kan de begåvade barnen behöva göra sina uppgifter i snabbare takt än de andra men ibland kan de även behöva längre tid på sig att göra något klart eftersom de vill göra om uppgiften och göra den bättre. Man kan även differentiera lärandeinnehållet. Det handlar om att ta vara på barnens intressen och erbjuda olika svårighetsgrad på uppgifter. Det kan också handla om att slutprodukten kan variera från barn till barn. Till exempel kan de begåvade barnen få göra något större projekt medan de andra barnen gör en mindre uppgift kring ämnet. Porter (2005) skriver vidare

om att differentiera barnens lärandeprocess. Han menar att alla barn lär sig genom praktiska övningar, upptäckande, lek och genom att de själva får välja hur de vill lära sig. Det viktiga är att pedagogerna är närvarande i barnets lärande. En differentierad lärandeprocess börjar med att pedagogen måste väcka barnens intresse och visa meningen med det som ska läras ut. Pedagogerna bör utvidga barnens tänkande genom att rikta deras uppmärksamhet mot olika saker och ställa frågor som får barnen att reflektera och tänka. Pedagogen ska ge uppgifter som passar det individuella barnet.

2.2.2 Acceleration

George (2011) skriver att alla lärandestrategier där barnet placeras på en nivå högre än barnets kronologiska ålder handlar om acceleration. Acceleration erbjuder barn möjligheter att få mer utmaningar. Acceleration snabbar upp lärandeprocessen för att passa ihop med barnets potential och kapacitet. Porter (2005) skriver att målet med acceleration är att undvika att barnet blir uttråkat eller får andra svårigheter som kan uppstå på grund av att barnet har för tråkigt. Målet är också att erbjuda barnet, i tidigt skede, goda inlärningsstrategier och utmaningar i sitt lärande. Mönks och Ypenburg (2009) tillägger att det alltid är fel att inte ta hänsyn till begåvade barns utvecklingsbehov och det får alltid negativa konsekvenser för eleven. Karnes och Stephens (2008) skriver att acceleration kan handla om att börja eller sluta skolan tidigare, hoppa över en klass eller att fördjupa sig i ett ämne. Acceleration lämpar sig för de barn vars akademiska behov är på en så hög nivå att deras behov inte kan stödjas på rätt sätt i en grupp med jämnåriga. George (2011) menar att genom att låta barnen hoppa över en klass hoppas man på att de ska få mer stimulans, vara mindre uttråkade och tycka mer om skolan. Flera anser dock att detta inte är en bra lösning eftersom de begåvade barnen inte är socialt mogna nog att börja skolan tidigare. Det är bättre om barnet får en fördjupad kunskap av läroämnet i sin egen klass eller barngrupp. Det kan till exempel handla om att barnet går på årskurs ett men läser årskurs tre matematik. Mönks och Ypenburg (2009) skriver att det diskuteras mycket om de negativa konsekvenserna av acceleration där barnet hoppar över en klass eller börjar ett år tidigare i skolan men de menar att det är även viktigt att komma ihåg att denna metod kan vara väldigt bra för endel begåvade barn. Det tas för lite hänsyn till vad som kan hända om det begåvade barnet stannar kvar i samma grupp som jämnåriga. Ofta händer det att det begåvade barnet blir bråkigt på grund av att hen inte får tillräckligt med

utmaningar. Mönks och Ypenburg (2009) menar att de begåvade barnen behöver få vara tillsammans med barn som befinner sig på samma utvecklingsnivå.

2.2.3 Berikning

Mönks och Ypenburg (2009) skriver att berikning av den normala undervisningen kan beskrivas som en fördjupning av lärostoffet. Det är viktigt att det extra material som barnet får har anknytning till elevens färdigheter och behov. Ziegler (2010) skriver att berikning kan handla om att de begåvade barnen får extra kurser inom något område, de kan få delta, under en viss tid, i undervisning i en högre årskurs eller så kan de få privatundervisning inom något område. Tirri och Kuusisto (2013) nämner att det i Finland har det utvecklats flera olika alternativ för begåvade barn under det senaste året. De tar upp att det finns särskilda skolor och program som ger möjlighet att fördjupa sig i ämnen så som konst, sport, naturvetenskap eller språk. Trots detta nämns inte begåvade barn i officiella dokument i Finland ännu år 2013. I Helsingfors finns det privata grundskolor där eleverna kan få undervisning i finska och andra språk såsom engelska, franska, tyska eller ryska. Endel högstadier och gymnasier har ordnat frivilliga gruppstillfällen där elever kan fördjupa sig i sina begåvningsområden.

Tirri och Kuusisto (2013) fortsätter att skriva att trots att Finland har gjort framsteg vad gäller utbildning av de begåvade barnen är det viktigt att förstå att på grund av att Finland är ett stort land till ytan men glesbefolkat är det inte möjligt att inom den närmaste framtiden ha skilda skolor för de begåvade barnen i Finland. Därför återstår utmaningen att garantera samma möjligheter för alla begåvade barn oberoende vilket daghem eller vilken skola de går i. För att detta ska vara möjligt måste ämnet begåvning diskuteras mera i samhället samt att identifieringen och stödjandet av begåvade barn måste tas upp vid utbildningen av pedagoger.

2.3 Utmaningar för begåvade barn i förskolan

Redan i förskolan kan de begåvade barnen stöta på problem. Lie (2017) nämner att flera begåvade barn kan ha problem med lärandesituationer som är anpassade för genomsnittliga barn och elever. Detta kan leda till problem då de begåvade barnen börjar skylla på sig själva då de inte klarar av något. Vilket i sin tur kan leda till dåligt självförtroende, tvivel och frustration. Mönks och Ypenburg (2009) poängterar att vårt

skolsystem är bra på att ta hänsyn till de svaga barnens behov genom att ge dem det stöd de behöver medan barn som lär sig snabbare och kan bearbeta mer stoff än normen får ingen motsvarande hjälp. Det finns inte någon plats för dessa barn. De som vill lära sig mer och kan bearbeta mer stoff har inget annat val än att anpassa sig till genomsnittet.

Persson (1997) nämner att endel begåvade barn kan medvetet välja att prestera sämre i skolan för att bli mer lik sina kamrater. Andra kan börja föra oväsen och börja bråka för att få uppmärksamhet på grund av att de är uttråkade och inte får någon stimulans. Detta kan leda till att dessa barn skickas på vidareutredning för att de har ett störande beteende. Detta i sin tur kan leda till att pedagogerna inte klassar barnet som begåvat på grund av att de kan visa tecken på motsatsen.

Porter (2005) skriver att det finns de som anser att begåvade barn redan har en stor fördel och att de därför inte behöver någon extra uppmärksamhet eller något stöd. Alltså att begåvning inte skulle spela någon roll. Det är inte ovanligt att pedagogerna på daghem och förskola inte stöder de begåvade barnen eftersom de vet att de är smarta, de bråkar inte och de ser inte ut att de har svårigheter med uppgifterna. Pedagoger är ofta av den åsikten att det är bra ifall begåvade barn skulle få stöd men det är inget som prioriteras eftersom begåvade barns behov inte anses ha samma prioritet som till exempel de barn med någon form av inlärningssvårigheter

B. Rogers (2012) poängterar att det inte rekommenderas att låta begåvade barn arbeta med icke begåvade barn. Det kan vara en stor skillnad mellan deras kunskapsnivå vilket kan leda till att de begåvade barnen kan vara tvungna att gå ner till en lägre nivå. Även Lie (2017) nämner att de begåvade barnen inte borde arbeta med icke begåvade barn. Hon skriver att de begåvade barn ställs inför en stor utmaning då de måste jobba med barn som inte befinner sig på samma nivå som dem själva. Det krävs en mer utmanande läroplan för dem än för de andra barnen.

Lie (2017) och Feldhusen och Jarwan (2000) skriver att det är vanligt att de begåvade barnen har en bristande social kompetens. De kan ha stora svårigheter i sociala situationer och att leka med jämnåriga eftersom de begåvade barnen är för avancerade i sina lekformer och för att de har stora förväntningar som de andra barnen inte kan

leva upp till. Lie (2017) nämner vidare att begåvade barn kan ha en överdriven tävlingslust och de har en väldigt låg frustrationstolerans vilket också påverkar barnens sociala relationer. Kreger Silverman (2016) skriver att begåvade barn kan ha svårigheter med att hitta vänskapsrelationer på grund av att olikheterna mellan dem och övriga barn blir väldigt stor.

2.3.1 Begåvade barn med inlärningssvårigheter

Porter (2005) skriver att ungefär 5–10% av alla begåvade barn har någon form av inlärningssvårigheter. Olenchak och M. Reis (2002) nämner att vara både begåvad och ha inlärningssvårigheter kan vara frustrerande och leda till sociala och emotionella problem. Detta på grund av att de har svårt att förstå hur de kan göra vissa saker väldigt bra medan de kämpar med andra. Ur pedagogers synvinkel kan detta vara ett problem då de inte nödvändigtvis identifierar dessa barn som begåvade eftersom barnets begåvning maskeras av deras svårigheter och tvärtom, att deras svårigheter maskeras av deras begåvning. Detta i sin tur leder till att de inte får något stöd för sin begåvning. Begåvade barn med inlärningssvårigheter kräver unika läroplaner och stöd för både deras akademiska färdigheter och emotionella färdigheter. Winner (1999) poängterar att begåvade barn kan ha en kombination av både akademiskt starka och svaga sidor. Till exempel kan ett barn vara begåvat inom ett akademiskt område men ha inlärningssvårigheter i ett annat.

3 Metod

I metodkapitlet presenteras inledningsvis studiens syfte och forskningsfrågor. Därefter beskrivs studiens forskningsmetod samt datainsamlingsmetod. Vidare presenteras informanterna och genomförandet av studien samt det mätinstrument som använts i insamlingen av data. Därefter beskrivs bearbetningen och analys av data. Avslutningsvis redogörs för avhandlingens reliabilitet, validitet och etik.

3.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att undersöka lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter av och attityder mot begåvade barn och stödandet av dem i förskolan. Utifrån detta syfte har följande forskningsfrågor formulerats:

1. Hurdana erfarenheter har lärare samt speciallärare av begåvade barn?
2. Hur skiljer sig inställningen mot begåvade barn samt stödandet av dem mellan lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik?

3.2 Mixed methods

Olsson och Sörensen (2011) skriver att kvantitativa och kvalitativa metoder är två perspektiv inom forskningen som representerar olika kunskapsperspektiv. Den kvalitativa delen karaktäriseras av en närhet till undersökningsproblemet. I kvalitativa studier fungerar forskarens egna värderingar och erfarenheter som hjälpmedel för att tolka och analysera det insamlade materialet medan i kvantitativa studier ska forskaren beskriva och förklara hur de genomförda mätningarna utfallit. Kvantitativ forskning syftar till att beskriva och förklara mätningens resultat. Den kvantitativa forskningen uttrycks oftast i siffror medan den kvalitativa metoden uttrycks i ord. Valet mellan kvalitativ och kvantitativ metod styrs av forskningens syfte men att dessa metoder inte utesluter varandra. Ofta används en kombination av dessa metoder för insamling och bearbetning av data.

Utgående från avhandlingens syfte och forskningsfrågor har en kombination av två metoder, det vill säga mixed methods använts. Frejes och Thornberg (2009) menar att man talar om mixed methods då forskaren samlar in och analyserar data, integrerar

sina resultat och drar slutsatser genom att använda både kvalitativa och kvantitativa metoder i en och samma studie. Det finns flera fördelar med att kombinera en kvalitativ och en kvantitativ metod menar Creswell och Creswell (2018). Genom att kombinera dessa metoder kan forskaren jämföra forskningsresultaten ur flera olika perspektiv. Genom att använda sig av mixed methods blir det möjligt för forskaren att besvara olika slags forskningsfrågor samt att forskaren får en större förståelse av något fenomen än vad som skulle vara möjligt om endast en metod skulle användas. Denscombe (2018) poängterar att Mixed methods ger forskaren möjlighet att kontrollera resultaten från en metod med resultaten från en annan metod. Då olika metoder används för att få fram data som är mer eller mindre överensstämmande kan forskaren känna sig mer övertygad i sitt antagande om att resultaten är riktiga. Genom att använda mer än en metod ges en mer fullständig och komplett bild av det som studeras.

Creswell och Creswell (2018) skriver att det finns flera olika typer av mixed methods. I denna avhandling använder jag mig av en design som kallas konvergerande triangulering. Enligt Creswell och Plano Clark (2007) är konvergerande triangulering den vanligaste formen av mixed methods. Syftet med denna metod är att samla in olika men kompletterande data om samma ämne för att bäst kunna få en förståelse för forskningsfrågorna. Avsikten med att använda denna metod är att föra samman de olika styrkorna och överlappa svagheter hos kvalitativa och kvantitativa metoder. Inom designen konvergerande triangulering samlas data in samtidigt för de två metoderna, analyseras skilt och sätts sedan ihop vid redovisningen av resultatet. I denna studie har jag samlat in materialet för de två metoderna samtidigt med hjälp av en enkät med både öppna och flervalfrågor. Därefter har det kvantitativa och kvalitativa data analyserats separat. Resultaten av analyserna har därefter kopplats ihop.

3.3 Datainsamlingsmetod

I denna studie har en webbenkät används som datainsamlingsmetod. Enkäten är uppbyggd av både flervalfrågor och öppna frågor. Denna metod valdes eftersom jag vill få svar från ett större antal informanter samt få svar från flera olika kommuner än vad som skulle vara möjligt om jag till exempel gjorde intervjuer. Stukát (2011)

nämner att frågeformulär kan vara den mest relevanta metoden om man vill nå ut till fler människor än vad det skulle vara möjligt vid intervju eller observation.

Vid utformningen av en enkät är det viktigt att forskaren tänker på språket och formuleringen av frågorna. Vid en enkät finns det inga möjligheter för forskaren att upprepa sig eller att omformulera sig ifall informanten inte förstår frågan som det däremot finns vid en intervju. En fördel med enkät, jämfört med en intervju, är att chansen är mindre för forskaren att omedvetet styra informantens svar (Stukát, 2011).

Stukát (2011) poängterar att risken för bortfall är stor då man använder enkäter. Det är ofta svårt att motivera en stor och anonym grupp. En enkät måste utformas mycket noggrant för att öka chansen att frågorna tolkas korrekt. Stukát (2011) menar att pilotundersökningar är nödvändiga. Forskaren bör skicka ut enkäten för att kritiskt granskas av några försökspersoner inann den skickas ut till alla informanter. Innan enkäten för denna studie skickades ut till informanterna testades den på tre speciallärare ute på fältet, varav en med stor kunskap inom området begåvning, samt på medstuderanden. Stukat (2011) nämner vidare att det för att motivera informanterna att svara på enkäten kan hjälpa att frågorna i enkäten har en logisk ordningsföljd. Forskaren bör börja med en kort presentation om vem hen är och vad syftet med forskningen är. Efter det kommer bakgrundfrågorna som är konkreta och lätta att svara på och därefter kommer de mer komplicerade frågorna. Enkäten för denna studie utformades så att informanterna först fick en kort beskrivning av syftet med studien samt information om att alla uppgifter behandlas konfidentiellt. Därefter fick informanterna svara på några bakgrundsfrågor och sedan fick de besvara på de mer komplicerade frågorna.

3.4 Informanter och genomförande

Webbenkäten har utformas av en arbetsgrupp som bestod av lärare och studerande vid fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier (FPV) och baserar sig på Laines (2016) doktorsavhandling. Enkäten gjordes i programmet e-lomake. Innan webbenkäten skickades ut till pedagogerna gjordes en pilotstudie. Olsson och Sörensen (2011) skriver att en pilotstudie är en förberedande undersökning där forskaren testar undersökningsinstrumentet. Enkäten testades på tre speciallärare, varav en med stor

kunskap inom området begåvning, samt på medstuderanden. En del detaljer förbättrades baserat på repsonsens från testpersonerna.

Anhållan om forskningslov skickades ut till chefen för småbarnspedagogik i sex slumpmässigt valda kommuner i Svenskfinland. Då anhållan godkännts kontaktades 23 speciallärare personligen. Av dessa var det två e-postadresser som inte fungerade. Även 39 föreståndare kontaktades som däreftersom skickade vidare enkäten till 89 lärare inom småbarnspedagogik. Föreståndarna kontaktades eftersom det inte fanns någon lista på alla lärare inom småbarnspedagogik som arbetar i förskolor i de kommunerna som jag hade skickat ut forskningslov till. Föreståndarna meddelade hur många lärare inom småbarnspedagogik som enkäten skickades ut till. Den ursprungliga svarstiden var två veckor, efter att en vecka hade gått skickades ett påminnelsemeddelande. Svarstiden förlängdes med två veckor till på grund av att så få hade svarat på enkäten. Jag skickade därefter ytterligare två påminnelsemeddelanden. Efter att fyra veckor hade gått hade det kommit in totalt 32 svar. Svarsprocenten är därmed 29%.

3.4.1 Informanter

Informanterna i denna studie utgörs av 16 stycken lärare samt 16 stycken speciallärare inom småbarnspedagogik som arbetar på svenskspråkiga förskolor i Finland. Orsaken till att lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik valdes som informanter beror på att syftet med studien utgår från lärarnas och speciallärarnas attityder gentemot begåvade barn och stödjandet av dem i förskolan. Informanternas ålder varierade allt från 22 till 62. Av informanterna kommer 50% från Nyland, 15,6% från Åboland och 34,4% från Österbottem.

Informanterna ombads fylla i var de har erhållit information om begåvade barn, om de alls har erhållit någon sådan information. Jag valde att ta med denna fråga eftersom det kan vara relevant att se på relationen mellan hur och om informanterna fått kunskap om begåvade barn och deras inställning till begåvade barn. Tabell 1 visar hur stor procent av informanterna som fått information om begåvade barn utifrån de givna svarsalternativen i enkätundersökningen. De informanter som har svarat ”någon annanstans” har bland annat nämnt att de fått information via nätet, faktagprogram samt

från olika arbetsgrupper kring begåvade barn. Informanterna hade möjlighet att välja flera av svarsalternativen.

Tabell 1

Infotmanternas informationskällor

Informationskälla	%
Under mina studier	50
Kurser	31
Föreläsningar med specialister inom området	19
Böcker inom området	41
Forskningsartiklar	41
Dagstidningar	34
Ingenstans	6
Någon annanstans, vänligen definiera nedan	19

3.4.2 Bortfall

Då en enkätundersökning görs är det vanligt att det förekommer bortfall av respondenter. Ett externt bortfall handlar om att ett person inte vill delta i en undersökning medan ett internt bortfall handlar om att någon inte svarar på några enstaka frågor i enkäten (Olsson och Sörensen, 2011).

Enkäten skickades ut till 112 lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken varav 32 svarade. Det externa bortfallet är då 71%. Av de frågor som denna studie baserar sig på varierade det interna bortfallet mellan 3.1% och 9.4% mellan variablerna.

3.5 Mätinstrument

Enkäten för denna studie har utformas av en arbetsgrupp med lärare och studerande på FPV och baserar sig på det mätverktyg som Laine (2016) använt sig av i sin doktorsavhandling. I enkäten ingår även 34 skalfrågor från Gagnés och Nadeaus (1991) mätverktyg. Frågorna om informanternas bakgrund är inspirerade av Laines (2016) mätinstrument medan påståendena om begåvade barn är tagna ur Gagnés och Nadeaus (1991) mätinstrument. Avhandlingens kvantitativa del fokuserar endast på de frågor gällande attityden som är tagna ur Gagne och Nadeaus mätverktyg.

3.5.1 Attityder till begåvning

För att mäta lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiks inställning gentemot begåvade barn och stödjandet av begåvade barn i förskolan har Gagné och Nadeaus (1991) mätverktyg använts. Frågeformuläret består av 34 påståenden (Bilaga 1) där informanterna ska ta ställning till påståendet genom att välja det alternativ som passar bäst för informanten själv. Skalan 1–5 användes där ett betyder håller inte alls med och fem betyder håller helt med. Skalan, på en del frågor, svängdes om för att summavariablerna skulle bli meningsfulla.

De 34 påståendena delas upp i sex underskalor; 1. Behov och stöd (t.ex. *våra förskolor borde erbjuda specialpedagogiska arrangemang för begåvade barn*), 2. Motstånd (t.ex. *nackdelen med speciella program för begåvade barn är att de skapar elitism*), 3. Socialt värde (t.ex. *begåvade barn är en värdefull resurs för vårt samhälle*), 4. Bortstötning (t.ex. *ett barn som är identifierad som begåvad har större svårigheter att få vänner*), 5. Gruppering enligt förmåga (t.ex. *det bästa sättet att möta behoven hos begåvade barn är att erbjuda dem undervisning i små grupper*) och 6. Acceleration (t.ex. *ett större antal begåvade barn borde få tillåtelse att börja skolan tidigare*). Höga värden inom underskalorna behov och stöd, socialt värde, gruppering enligt förmåga och acceleration indikerar en positiv attityd gentemot begåvade barn medan höga värden inom motstånd och bortstötning indikerar en negativ attityd gentemot begåvade barn.

Deskriptiv statistik över alla kategorierna finns i Tabell 2. Medeltalets värden av varje enskild kategori är tolkat utifrån Gagné och Nadeaus (1991) tolkning av värdena. Värden över 4,00 indikerar på en väldigt positiv (VP) attityd, värden mellan 3,26 och 4,00 indikerar på en positiv (P) attityd. Värden från 2,75 till 3,25 indikerar en

ambivalent (A) attityd, medan värden från 2,00 till 2,74 indikerar en negativ (N) attityd. Värdena under 2,00 indikerar en väldigt negativ (VN) attityd.

Tabell 2

Deskriptiv statistik över alla variabler

Beroende variabler	1. Spec. lärare	<i>M</i>	<i>SD</i>	Attityd	<i>N</i>
	2. Lärare				
Behov och stöd	1. Spec. lärare	3,71	0,617	P	14
	2. Lärare	3,57	0,374	P	15
Motstånd	1. Spec. lärare	2,31	0,567	N	14
	2. Lärare	2,84	0,604	A	15
Socialt värde	1. Spec. lärare	2,65	0,541	N	15
	2. Lärare	3,03	0,752	A	16
Bortstötning	1. Spec. lärare	2,47	0,973	N	16
	2. Lärare	2,45	0,901	N	16
Gruppering enligt förmåga	1. Spec. lärare	3,37	0,671	P	15
	2. Lärare	2,92	0,574	A	16
Acceleration	1. Spec. lärare	3,14	0,638	A	16
	2. Lärare	3,07	0,703	A	14

Not. P = positiv attityd, N = negativ attityd, A = ambivalent attityd. Spec. lärare = speciallärare.

3.5.2 Bakgrundsvariabler

Allmän information om informanterna frågades för att få reda på deras ålder, deras nuvarande tjänstbeteckning, i vilken region de arbetar, hur många år de har arbetat som lärare inom småbarnspedagogik samt var de har erhållit information om begåvade barn, om de alls har erhållit någon information om begåvning. I enkäten handlar det om frågorna ett, tre, fyra, sex och sju. Dessa frågor är, som tidigare nämnts, inspirerade av Laines (2016) doktorsavhandling.

3.6 Bearbetning och analys av data

Svaren till fråga nio och tolv har analyserats ur ett kvalitativt perspektiv med hjälp av innehållsanalys medan svaren till fråga tretton har analyserats kvantitativt med hjälp av en envägs multivariat variansanalys (One-way MANOVA).

3.6.1 Analys av kvalitativa delen

För att analysera respondenternas erfarenheter av begåvade barn har innehållsanalys använts. Denscombe (2018) skriver att innehållsanalys följer en logisk och enkel procedur. Innehållsanalys går ut på att forskaren bryter ner den valda texten i mindre enheter, det kan handla om enstaka ord, meningar eller bilder. Därefter utarbetas kategorier för att analysera det insamlade materialet. Forskaren bör ha en klar bild av vilka typer av kategorier som är intressanta för forskaren själv. Efter detta kodas enheterna i överensstämmelse med kategorierna. Därefter räknas och analyseras förekomsten av dessa enheter.

I denna avhandling har informanternas beskrivninga om problem som begåvade barn kan ha stött på i förskolan, exporteras från en Excel-fil till ett Word dokument. Svaren har lästs igenom noggrant flera gånger för att hitta likheter och olikheter bland svaren. Informanternas svar har sedan färgkodats enligt liknande typer av problem som begåvade barn kan stöta på i förskolan. Utifrån dessa likheter utarbetades tre kategorier för att vidare kunna analysera materialet.

3.6.2 Analys av kvantitativa delen

Den statistiska analysen för denna studie har gjorts i statistikverktyget SPSS (version 26). För att analysera hur inställningen gentemot begåvade barn skiljer sig mellan lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik har en envägs multivariat variansanalys (One-way MANOVA) används. Field (2018) nämner att MANOVA test används då forskaren vill ta reda på skillnader mellan flera olika variabler. MANOVA test gör det möjligt att ta reda på om olika grupper skiljer sig åt inom flera olika variabler.

3.7 Reliabilitet, validitet och etik

Olsson och Sörensen (2011) och Stukát (2011) skriver att reliabilitet handlar om hur bra det som ska mätas faktiskt mäts samt att resultatet blir detsamma vid varje mätning. Reliabilitet handlar alltså om hur bra mätinstrumentet är som har använts i undersökningen. Eliasson (2018) skriver att en forskare kan öka reliabiliteten genom att mäta de viktigaste variablerna på flera olika sätt i en enkät. I ett frågeformulär handlar detta om att ställa flera olika frågor för att mäta en och samma variabel. För att öka reliabiliteten i denna studie har enkäten flera frågor som mäter samma saker. Enkäten har även granskas av tre speciallärare, varav en har stor kunskap inom området särbegåvade barn. En del detaljer förbättrades baserat på responsen från testpersonerna. Enkäten har även skickats till några medstudenter som granskat den och gett förbättringsförslag. För att kunna kontrollera reliabiliteten krävs en tydlig redogörelse för metoden, analysen och beslutsfattandet, så att det finns möjlighet att granska forskningsprocessen i efterhand. I denna studie redogörs grundligt för forskningsprocessens olika delar, för att det vid behov skulle gå att granskas i efterhand.

För att kontrollera reliabiliteten i studien har en beräkning av Cronbachs Alpha (α) gjorts. Olsson och Sörensen (2011) nämner att ett värde på 0,90 eller högre tyder på hög grad av reliabilitet medan värden mellan 0,70 och 0,89 är acceptabelt. Värden under 0,70 tyder däremot på en låg reliabilitet. I Tabell 3 presenteras α -värdet för varje variabel samt korrelationerna mellan de olika variablerna.

Tabell 3
Korrelationsanalys och α -värden för variablerna

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	α
1. Stöd	1	- 0,007	0,335	0,037	- 0,074	- 0,146	0,664
2. Motstånd		1	0,366	0,234	- 0,374*	0,349	0,762
3. Social			1	0,017	- 0,143	- 0,018	0,495
4. Bortstötning				1	- 0,087	0,168	0,666
5. Gruppering					1	0,011	0,304
6. Acceleration						1	0,407

Not. A. * = $p < 0,05$

Not. B. Stöd=behov av stöd, Social= social värde, Gruppering=gruppering enligt förmåga

Validitet handlar om att forskningen mäter det som faktiskt ska mätas. Fastän reliabiliteten är hög är det inte en självklarhet att validiteten är hög menar Stukát (2011). Stuktát (2011) poängterar vidare att då en forskning har med människor att göra så kan man aldrig vara säker på hur ärligt informanterna svarar på frågorna, vilket påverkar validiteten. I denna studie är jag intresserad av informanternas egna åsikter och beskrivningar. Det kan därför vara svårt att veta om informanterna är helt ärliga då de svarar på enkäten eller om de ger ett sådant svar som de tror att jag vill ha. För att höja validiteten så bad jag informanterna att välja det alternativ som bäst passade in på dem. Denscombe (2018) nämner att validitet handlar om huruvida forskaren har ställt rätt frågor och sett på rätt saker. Han menar att det data som har samlats in måste ha en direkt relevans för de frågor som undersöks. För att testa detta kan forskaren utföra en pilotstudie för att testa forskningsinstrumentet. Före min enkät skickades ut till de egentliga informanterna gjordes en pilotstudie. Enkäten skickades ut till några speciallärare på fältet samt till några medstudieranden för att testa enkäten och se ifall jag fick svar på mina forskningsfrågor med just de frågor som jag hade i enkäten.

Stukát (2011) menar att det inom forskningens etiska principer finns fyra krav som berör det grundläggande individskyddskravet; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet handlar om att informanterna ska få information om syftet med studien samt att deltagandet är frivilligt. Informanterna ska även få information om hur studien utförs samt hur resultatet kommer att användas. Med samtyckeskravet menas att informanterna själva får välja om de vill delta i studien eller inte. Konfidentialitetskravet handlar om informanternas anonymitet. Nyttjandekravet handlar om att det insamlade materialet inte får utnyttjas eller utlånas för andra syften som inte är vetenskapliga. I denna studie fick informanterna information om att enkäten var en del av min magistersavhandling samt vad syftet med min studie var. Denna information fick de i samma e-postmeddelande som länken till enkäten fanns. Informanterna valde själva om de svarade på enkäten eller inte. I e-postmeddelandet stod det även att all information behandlas konfidentiellt samt att inga namn på förskolor, personer eller kommuner kommer att nämnas i avhandlingen. Detta poängterades även i enkäten.

4 Resultat

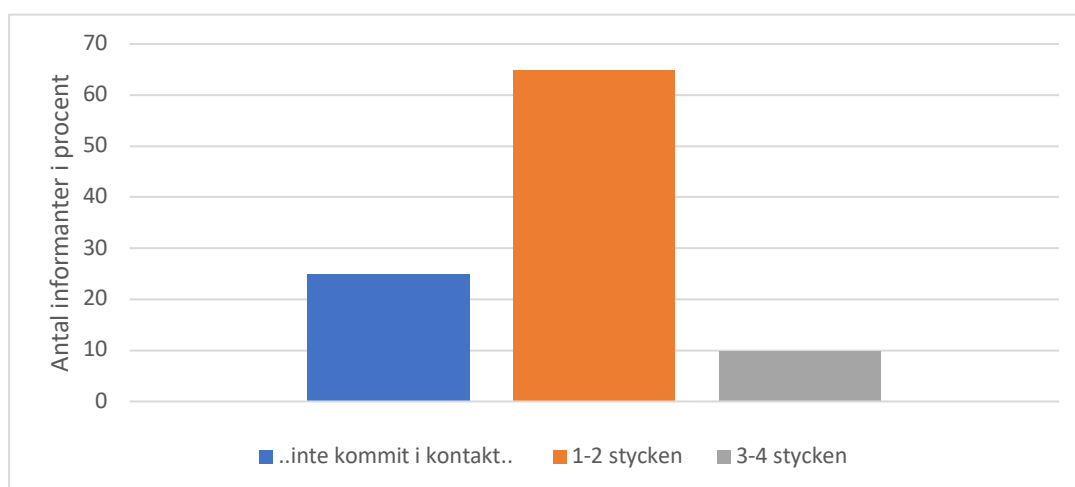
I detta kapitel redovisas undersökningens resultat. Resultatet redovisas utifrån de två forskningsfrågorna. Inledningsvis redovisas resultatet för den första forskningsfrågan, vilken redovisas kvalitativt. Därefter redovisas den andra forskningsfrågan, vilken redovisas kvantitativt.

4.1 Erfarenheter av begåvade barn

För att ta reda på hurdana erfarenheter lärare samt speciallärare inom småbarnspedagogik har av begåvade barn ställdes en flervälsfråga om hur många begåvade barn de uppskattar att de har kommit i kontakt med under detta läsår (Bilaga 2). Informanterna svarade på frågan utifrån följande svarsalternativ: har inte kommit i kontakt med något begåvat barn, 1–2, 3–4, 5–6, 7–8 eller 9 eller fler. Figur 1 visar hur många begåvade barn informanterna uppskattar att de kommit i kontakt med begåvade barn under läsåret 2018-2019. Resultatet visar att 25% av informanterna ansåg att de inte kommit i kontakt med något begåvat barn under läsåret medan 65% av informanterna ansåg att de kommit i kontakt med 1–2 begåvade barn. 10% av informanterna ansåg att de kommit i kontakt med 3–4 begåvade barn under läsåret.

Figur 1

Hur många begåvade barn informanterna uppskattat att de kommit i kontakt med under ett läsår (n=32)

Vidare ställdes den öppna frågan ”om, ja, vänligen beskriv de problemen”, vilken är en följdfråga till frågan ”har du några erfarenheter av att begåvade barn stött på

problem i förskolan?” (Bilaga 3). Av informanterna som deltog i studien var det 31% som inte ansåg att de begåvade barnen stött på något problem i förskolan. Utifrån de övriga informanternas svar identifierades tre kategorier: sociala svårigheter, brist i undervisningen samt motivationsbrist. En del av svaren kunde användas i flera av kategorierna.

Sociala svårigheter

Av informanterna var det tolv stycken som har erfarenheter av att begåvade barn haft svårigheter med de sociala relationerna. Informanternas beskrivningar handlar främst om att de begåvade barnens sociala färdigheter skiljer sig från de jämnåriga samt att de begåvade barnen kan uppleva att de inte blir förstådda av de andra barnen.

”Sociala färdigheterna var under åldersförväntan ”

”Ibland utvecklas de begåvade barnen litet på bekostnad av de sociala och emotionella färdigheterna vilket kan märkas i kamratrelationerna ”

”Utanförskap har jag också sett pga ett annorlunda socialt beteende och förhållande till andra människor”

”Vissa barn har också haft sociala problem då deras lekar varit mera avancerade än deras jämnårigas lekar”

Brist i undervisningen

Av informanterna var det elva stycken som nämnde brist i undervisningen för begåvade barn i förskolan. Beskrivningarna handlar oftast om att de begåvade barnen är uttråkade, på grund av för lätta uppgifter, vilket leder till beteendeproblem.

”De blir lätt rastlösa, bråkar för att de tycker förskole-uppgifter är för enkla och de utför dem snabbare än andra.”

”Om förskolan blir för lätt för dessa barn kan det leda till att de upplevs störande eller besvärliga när de agerar ut p.g.a. att de inte får den utmaning de behöver.”

”Största utmaningen var att få gruppens lärare att förstå att alla barn ska mötas där de är och få det stöd barnet behöver och de utmaningar som behövs, differentiering, individuellt bemötande.”

”Kan vara utåtagerande och okoncentrerade för att takten är för långsam för dem”

”De kan ofta uppfattas som rastlösa, koncentrationssvårigheter, störande beteende, men egentligen kan det bero på brist på utmaningar.”

”Saknat utmaningar på lämplig nivå.”

”Några barn har fått beteendeproblem då uppgifterna som de fått i förskolan varit för enkla. De har blivit rastlösa, okoncentrerade, irriterade och ibland t.o.m. fysiskt våldsamma.”

”Uppgifter och aktiviteter blir för lätta”

Motivationsbrist

Av informanterna var det sex stycken som nämnde att de begåvade barnen kan bli omotiverade och rastlösa. Motivationsbristen grundar sig i att de begåvade barnen inte får den stimulans de behöver.

”Barnet har blivit uttråkat, omotiverat, tyckt att det inte varit tillräckligt intressant i förskolan.”

”De har blivit rastlösa, okoncentrerade”

”De blir lätt rastlösa”

”Rastlöshet, omotiverade om de inte får den stimulans de behöver”

”De blir uttråkade”

4.2 Inställningen mot och stödjandet av begåvade barn

One-way MANOVAn visade att det inte finns någon signifikant skillnad mellan lärargrupperna överlag, $F(6,19) = 1,87$, $p = 0,138$, Wilk's $\Lambda = 0,628$, partial $\eta^2 = 0,372$). Tabell 4 visar däremot att det finns en signifikant skillnad i motstånd ($p < 0,1$) samt gruppering enligt förmåga ($p < 0,1$) om man ser på de enskilda variablerna. Lärarna inom småbarnspedagogik ($M = 2,84$) hade högre medelvärde än speciallärarna ($M = 2,31$) inom variabeln motstånd. Medan speciallärarna inom småbarnspedagogik ($M = 3,37$) hade högre medelvärde än vad lärarna inom småbarnspedagogik ($M = 2,92$) hade inom variabeln gruppering enligt förmåga hade. Tabell 4 visar även effektstorleken hos variablerna. En liten effekt har värden $< 0,01$, en medelstor effekt har värden $< 0,06$ medan en stor effekt har värden $> 0,14$. Både variabeln motstånd samt gruppering enligt förmåga har en medelstor effektstorlek, vilket innebär att det finns en medelstor skillnad mellan lärargrupperna i deras attityder kring begåvade barns motstånd samt att gruppera barnen enligt förmåga.

Tabell 4
Effektstorleken hos variablerna

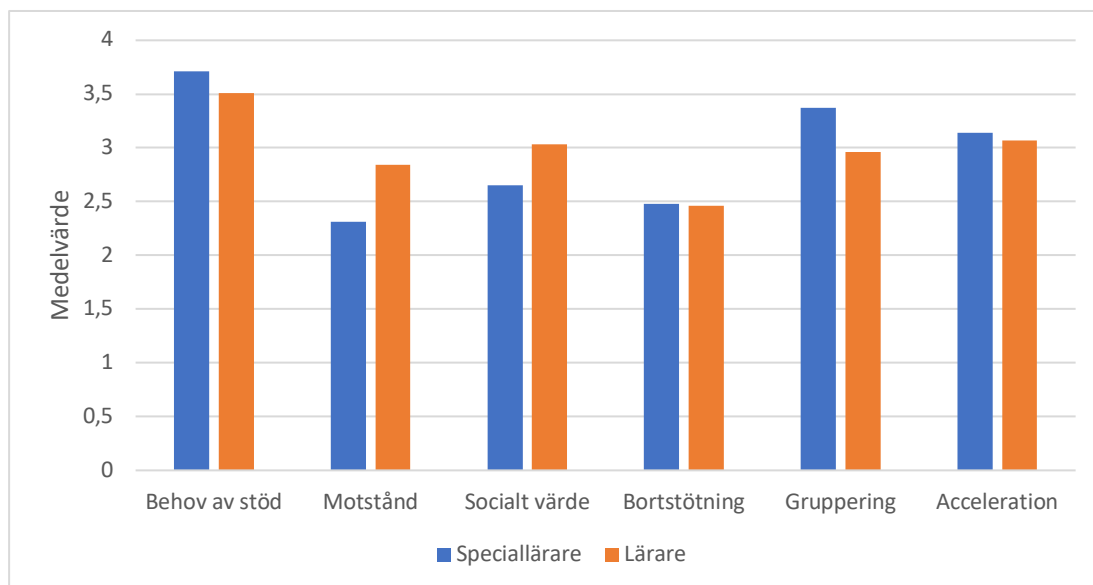
Beroende variabel	Df _{mellan}	Df _{inom}	F	p	Partial Eta Squared
Behov och stöd	1	24	0,81	0,778	0,003
Motstånd	1	24	3,841	0,062	0,138
Socialt värde	1	24	1,868	0,184	0,072
Bortstötning	1	24	0,000	0,984	0,000
Gruppering enligt förmåga	1	24	5,029	0,034	0,173
Acceleration	1	24	0,873	0,359	0,035

Höga värden inom variablerna behov och stöd, socialt värde, gruppering enligt förmåga och acceleration indikerar en positiv attityd gentemot begåvade barn medan höga värden inom motstånd och bortstötning indikerar en negativ attityd gentemot begåvade barn. Figur 2 visar skillnaderna i medelvärdet mellan lärargrupperna för alla variabler. Resultatet visar att lärarna inom småbarnspedagogik hade en mer negativ

attityd inom både variabeln motstånd och variabeln gruppering enligt förmåga än vad speciallärarna inom småbarnspedagogik hade.

Figur 2

Skillnader mellan lärargrupperna för de olika variablerna

Not. Gruppering=gruppering enligt förmåga

5 Diskussion

I detta kapitel diskuteras inledningsvis undersökningens metod. Därefter diskuteras undersökningens resultat i relation till tidigare forskning. I resultatdiskussionen diskuteras varje forskningsfråga skilt för sig. Avslutningsvis ges förslag på vidare forskning.

5.1 Metoddiskussion

Syftet med denna undersökning är att ta reda på lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter samt attityder mot begåvade barn i förskolan. Utgående från undersökningens syfte och forskningsfrågor har mixed methods använts som metod. Denna metod används för att forskaren ska få en djupare förståelse av det fenomen som undersöks samt för att få svar på olika typer av forskningsfrågor menar Creswell och Creswell (2018). I och med mixed methods har jag haft möjlighet att undersöka lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter samt attityder mot begåvade barn samt stödandet av begåvade barn från flera olika perspektiv och fått en djupare inblick i fenomenet än vad som skulle vara möjligt om jag endast använt en metod. Undersökningen utgår från insamlat data om begåvade barn i förskolan. Data har samlats in genom en webbenkät som baserar sig på tidigare välfungerande enkäter.

Webbenkäten skickades ut till 23 speciallärare samt 89 lärare inom småbarnspedagogik. För denna undersökning var webbenkäter en lämplig datainsamlingsmetod eftersom jag då kunde nå ut till ett större antal informanter på ett större geografiskt område än vad det skulle ha varit möjligt om jag till exempel gjort intervjuer. Fastän enkäten skickades ut till många lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik fanns det ett stort externt bortfall. I och med det stora bortfallet ger denna studie inte en helhetsbild av lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter och attityder mot begåvade barn. Därför bör man vara försiktig med hur man tolkar resultatet. Det stora bortfallet kan bero på att enkäten skickades ut under en dålig tid på året då speciallärare samt lärare inom småbarnspedagogik har mycket annat att tänka på. Bortfallet kan även bero på att enkätens ämne kändes svårt och att informanterna eventuellt inte ansåg sig ha tillräckligt med kunskap för att besvara enkäten. En annan orsak för det stora bortfallet

kan vara att enkäten var väldigt omfattande och informanterna kände att det var för tidskrävande att besvara den. För att minska på bortfallet skulle enkäten ha kunnat skickas ut under en annan tidpunkt på året samt att enkäten kunde ha kortats av.

Analysmetoderna som använts i denna avhandling har fungerat bra. Undersökningens första forskningsfråga har analyserats kvalitativt genom att använda innehållsanalys. Innehållsanalys användes för att sammanfatta informanternas utsagor och för att kunna göra grupperingar för att ge en överblick av informanternas svar. Informanternas svar var kortfattade men de gav ändå en helhetsbild av vilka problem de begåvade barnen har stött på i förskolan. Den andra forskningsfrågan har analyserats kvantitativt genom att använda en envägs multivariat variansanalys (One-way MANOVA). Field (2018) nämner att MANOVA test gör det möjligt att ta reda på om olika grupper skiljer sig åt inom flera olika variabler. MANOVAn användes för att jag ville undersöka skillnaderna mellan lärare och speciallärare inom småbarnspedagogiken inom flera olika variabler.

Cronbachs alpha har använts för att mäta reliabiliteten för denna studie. De flesta variabler hade ett lågt alpha värde, vilket eventuellt kan bero på ett lågt antal frågor inom variablerna eller att alla frågor inom variablerna inte mätte helt samma sak. Därför ska man tolka resultatet med en viss försiktighet. För att öka reliabiliteten samt validiteten i denna undersökning har enkäten granskas noggrant och testats av speciallärare ute på fältet samt av medstudenter innan den skickades ut till informanterna. Forskningsprocessens olika delar redogörs noggrant för att det vid behov skulle gå att granskas i efterhand. Enkäten har flera frågor som mäter samma saker vilket höjer reliabiliteten. Reliabiliteten skulle kunna höjas ytterligare om det skulle finnas fler frågor i en del av variablerna. Till exempel hade variabeln ”bortstötning” endast tre frågor medan variabeln ”behov och stöd” hade åtta frågor. Validitet handlar om hur bra studien undersöker det som ska undersökas (Stukát, 2011). Syftet med denna avhandling är att undersöka lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter samt attityder mot begåvade barn i förskolan. På basen av att syftet samt de två forskningsfrågorna har besvarats anser jag att denna studie har undersökt det som varit som avsikt att undersöka. Trots att allt detta har gjorts för att höja reliabiliteten och validiteten så finns det brister i och med det stora bortfallet.

De forskningsetiska kraven; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Stukát, 2011), uppfylls i denna undersökning. Informanterna fick information angående undersökningens syfte samt informationen om att deltagandet var frivilligt. Informanterna fick ett e-postmeddelande där det stod att all information behandlas konfidentiellt samt att inga namn på förskolor, personer eller kommuner kommer att nämnas i avhandlingen. Detta poängterades även i enkäten. Informanterna valde själva om de deltog i studien eller inte.

5.2 Resultatdiskussion

Syftet med avhandlingen är att undersöka lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter och attityder mot begåvade barn och stödandet av dem i förskolan. Jag undersökte hurdana erfarenheter lärare samt speciallärare har av begåvade barn. Vidare undersökte jag hur attityden gentemot begåvade barn samt stödandet av dem skiljer sig mellan lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik. Resultatet diskuteras i forskningsfrågornas ordningsföljd.

5.2.1 Lärare och speciallärare inom småbarnspedagogikens erfarenheter av begåvade barn

Resultatet av undersökningen visar att 75% av speciallärarna samt lärarna inom småbarnspedagogik kommit i kontakt med begåvade barn under ett läsår. Persson (1997) menar att begåvade barn kan vara svåra att identifiera och att pedagoger inte klassar barn som begåvade eftersom de visar tecken på motsatsen, till exempel kan de medvetet börja prestera sämre i uppgifter eller bli bråkiga och därför inte identifieras som begåvade. Utgående från denna undersökning upptäcks dessa barn i de flesta fall. En orsak till att så många av informanterna har kunnat identifierat begåvade barn i sin barngrupp kan bero på att 94% av informanterna har erhållit information om begåvade barn ifrån olika informationskällor. Lie (2017) poängterar att för att begåvade barn ska kunna identifieras och få det stöd som de behöver är det viktigt att personalen i förskolan får kunskap om begåvade barn. Trots att 75% anser sig ha mött begåvade barn, framkommer det inte i denna studie om de barn de ansett att är begåvade faktiskt är det.

Diskussionen kring begåvade barn har blivit allt mer aktuell och lyfts fram mer inom daghem, förskola och skola. Detta kan vara orsaken till att majoriteten av informanterna ansett sig ha kommit i kontakt med begåvade barn under läsåret. Skulle denna studie ha gjorts för några år sedan kan det hända att resultatet skulle ha sett annorlunda ut. Lärarna samt speciallärarna inom småbarnspedagogik skulle förmodligen ha angett ett mindre antal begåvade barn som de kommit i kontakt med. Ämnet begåvning är ändå relativt nytt inom daghem och förskola, vilket kan förklara att det fanns 25% som inte ansåg att de kommit i kontakt med något begåvat barn under läsåret 2018-2019.

Informanternas beskrivningar av problem som begåvade barn kan möta i förskolan kan bidra till en förståelse för i vilka situationer det kan uppstå problem och därmed fungera som en grund för de situationer där det behövs sätta in fler resurser för att underlätta de begåvade barnens vardag i förskolor och ge dem det stöd som de behöver. Undersökningens resultat stämmer överens med vad tidigare forskning kommit fram till. De flesta informanterna nämnde sociala svårigheter som en utmaning som de begåvade barnen kan möta i förskolan. Utmaningarna handlade om att de begåvade barnens sociala färdigheter skiljer sig från de andra barnens samt att de begåvade barnen kan uppleva att de inte blir förstådda av de andra barnen. Att sociala svårigheter är en stor utmaning för begåvade barn visar även tidigare forskning (Lie, 2017; Feldhusen & Jarwan, 2000; Kreger Silverman, 2016).

Även brist i undervisningen samt motivationsbrist var det fler som tog upp som ett problem. Brister i undervisningen handlade främst om att de begåvade barnen blir uttråkade på grund av för lätta uppgifter. Detta i sin tur leder ofta till beteendeproblem. Motivationsbristen grundade sig på att de begåvade barnen inte fått den stimulans de behövt. Att motivationsbrist samt brister i undervisningen är ett stort problem som leder till att de begåvade barnen blir uttråkade och får beteendeproblem visar även tidigare forskning (Laine, 2016; Laine & Tirri, 2015; Persson, 1997; Porter, 2005). Laine (2016) nämner att det i det finländska skolsystemet är upp till varje lärare att identifiera de barn som behöver mer utmaningar samt att det är upp till varje lärare om och hur de begåvade barnen ska stödjäs. Detta innebär att alla begåvade barn inte får lämpliga utmaningar och det stöd de skulle behöva. Därför är det viktigt att alla pedagoger bör få kunskap om hur de kan möta och stöda de begåvade barnen.

Resultatet visar att lärarna och speciallärarna inom småbarnspedagogik känner igen de utmaningar som begåvade barn har i förskolan och inser att de största utmaningarna handlar om att undervisningen inte tillgodoser de begåvade barnen. Detta tyder på att de är medvetna om att de begåvade barnen behöver stöd.

5.2.2 Inställningen mot och stödjandet av begåvade barn

Resultatet visade att lärarna och speciallärarna har en relativt positiv attityd gentemot begåvade barn samt stödjandet av begåvade barn. Resultatet visade ytterligare att det inte fanns någon signifikant skillnad mellan lärargrupperna överlag. Däremot så fanns det skillnader mellan lärargruppernas attityder inom variablerna motstånd och gruppering enligt förmåga. Inom båda variablerna hade lärarna inom småbarnspedagogik en mer negativ attityd än vad speciallärarna inom småbarnspedagogik hade.

Inom variabeln motstånd hade lärarna inom småbarnspedagogik en mer negativ attityd än vad speciallärarna inom småbarnspedagogik hade. Detta innebär att lärarna inom småbarnspedagogik håller, bland annat, mera med påståendet att barn med svårigheter är i större behov av specialpedagogiskt stöd än vad de begåvade barnen är. Lärarna inom småbarnspedagogik höll även mera med påståendet att det är föräldrarna som har det största ansvaret att hjälpa de begåvade barnen att utveckla sina förmågor. Detta stämmer överens med det som tidigare forskningar kommit fram till (Perković Krijans & Edita Borić, 2014). Skillnaderna mellan lärargrupperna kan bero på att det blir allt fler barn med inlärningssvårigheter i de redan stora barngrupperna, och lärarna inom småbarnspedagogiken anser att det inte finns tillräckligt med tid eller resurser för att stöda de begåvade barnen, eftersom de redan kan det de borde kunna i förskolan. Speciallärarna däremot, jobbar inte i en stor barngrupp och kan därför lättare se det begåvade barnets behov. Tirri och Kuusisto (2013) poängterar att specialpedagogiken är en viktig faktor då det handlar om att stöda de svagare barnen medan begåvade barnen sällan får något motsvarande stöd. Även Porter (2005) nämner att det kan hända att lärarna på förskolorna inte stöder de begåvade barnen på samma sätt som de svagare barnen eftersom de är smarta och inte ser ut att ha svårigheter med uppgifterna.

Inom variabeln gruppering enligt förmåga hade lärarna en mer negativ attityd än vad speciallärarna inom småbarnspedagogik hade. Detta innebär att lärarna håller mera med påståendet att bland annat begåvade barn behöver finnas i de vanliga barngrupperna eftersom de ger intellektuell stimulans åt de övriga barnen. Lie (2017) poängterar att de begåvade barnen bör grupperas med andra barn som befinner sig på samma intellektuella nivå. En orsak till att lärarna anser att begåvade barn behöver finnas i de vanliga barngrupperna för att ge intellektuell stimulans åt de övriga barnen kan vara att specialpedagogiken i Finland handlar mycket om att stöda de barn med svårigheter. Genom att gruppera begåvade barn med de svagare barnen kan det stöda de svagare barnen medan de begåvade barnen blir tvungna att gå ner på en lägre nivå. Båda lärargrupperna höll med påståendet om att det är sämre för begåvade barn att stanna i barngruppen med anpassningar än att börja skolan tidigare. Det finns varierande åsikter om detta. George (2011) menar att genom att låta barn börja skolan tidigare hoppas man på att de ska få mer stimulans och vara mindre uttråkade men det finns flera forskare som inte anser att detta är en bra lösning eftersom de anser att de begåvade barnen inte är socialt mogna nog att börja skolan tidigare.

Båda lärargrupperna hade positiva attityder gentemot stödandet av begåvade barn, vilket stämmer överens med vad tidigare forskning har kommit fram till (Perković Krijan & Borić, 2014; Laine, 2016). Detta tyder på att lärarna samt speciallärarna inom småbarnspedagogiken inser begåvade barns behov av stöd, vilket även kom fram i resultatet för den första forskningsfrågan. Både lärarna och speciallärarna inom småbarnspedagogiken hade ambivalenta attityder kring acceleration vilket stämmer överens med det som Perković Krijan och Borić (2014) kommit fram till, men skiljer sig från det som Laine (2016) kom fram till. I Laines (2016) studie hade lärarna en mer negativ attityd till acceleration. Att lärarna och speciallärarna är positivt inriktade till att de begåvade barnen bör börja skolan tidigare kom även fram i variabeln gruppering enligt förmåga.

Båda lärargrupperna hade en relativt negativ attityd mot variabeln socialt värde. Trots detta var det flera som ansåg att de begåvade barnen är en värdefull resurs för samhället. Detta stämmer inte överens med vad Perković Krijan och Borić (2014) kommit fram till i sin studie. I deras studie kom de fram till att lärarna hade positiva attityder gentemot de begåvade barnens sociala värde. Resultatet från denna

undersökning visade att båda lärargrupperna hade negativa attityder i påståenden inom variabeln bortstötning. Dock indikerar negativa attityder i påståendena inom denna variabeln på en positiv attityd gentemot begåvade barn, vilket stämmer överens med tidigare forskning (Perković Krijan & Borić, 2014). Variabeln bortstötning mäter informanternas uppfattning om att begåvade barn är isolerade i samhället. En positiv attityd inom variabeln bortstötning innebär att informanterna höll bland annat med påståendet om att barn som identifieras som begåvade har större svårigheter att skaffa vänner. Detta är även något som tidigare forskning (Lie, 2017; Feldhusen & Jarwan, 2000; Kreger Silverman, 2016) kommit fram till.

5.3 Slutsatser och förslag på fortsatt forskning

Resultaten för undersökningen visar att båda lärargrupperna inser begåvade barnens behov av stöd. De var positivt inställda till att de begåvade barnen ska få det stöd de behöver. Trots detta grundar sig nästan alla informanternas beskrivningar av de problem som begåvade barn stött på i förskolan på att de begåvade barnen inte fått den stimulans eller det stöd de behöver. Detta kunde eventuellt bero på, trots att de flesta lärare inser begåvade barns behov av stöd, att begåvade barns stöd bortprioriteras eftersom de anser att barn med svårigheter är i större behov av stöd och de upplever att det inte finns tillräckligt med resurser för att stöda de begåvade barnen.

Tidigare forskning visar att brist på kunskap om begåvade barn kan påverka lärares attityder negativt. Lärarna och speciallärarna inom småbarnspedagogiken bör därför få utbildning i hur de bäst kan stöda dessa barn. Kännedom om lärargruppenas attityder, som har identifierats i denna studie, kan vara till nytta för att få en inblick i hur begåvade barn och stödjandet av begåvade barn i förskolan uppfattas. Resultatet kan även vara till nytta vid utbildningen av lärare inom småbarnspedagogik för att visa hurdana attityder lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik kan ha och därmed fungera som grund för hurdana attityder kring begåvade barn utbildningen bör sträva efter att lära ut. Lärares kunskap om och attityder mot begåvade barn och stödjandet av begåvade barn avspeglas i den undervisning och det stöd som de begåvade barnen får. Därför är det viktigt att uppmärksamma dessa barn redan i förskolan. Resultatet för denna studie kan ge en inblick i vilka problem som kan uppstå

i förskolan ifall de begåvade barnen inte får det stöd de behöver samt ge en förståelse för varför det är viktigt att stöda de begåvade barnen redan i förskolan.

I och med att forskning om begåvade barn i daghem och förskolor är relativt ovanligt finns det många möjligheter för fortsatt forskning inom ämnet. Denna studie har fokuserat på lärares och speciallärares erfarenheter samt attityder mot begåvade barn i förskolan. Ett alternativ till forskning är att fokusera på begåvade barn i daghemsålder och då undersöka lärare inom småbarnspedagogikens attityder gentemot begåvade barn i de lägre åldrarna. I denna undersökning framkom det att lärarna och speciallärarna inom småbarnspedagogik ansåg att det finns brister i undervisningen för de begåvade barnen samt att även dessa barn borde få stöd. Det skulle vara intressant att undersöka vilka undervisningsmetoder som används för att stöda de begåvade barnen samt vilka undervisningsmetoder som lämpar sig bäst för de begåvade barnen.

Litteratur

- B. Rogers, K. (2002). Effects of acceleration on gifted learners. I Neihart, M., M. Reis, S., M. Robinson, N. & M. Moon, S. (Red.), *The social and emotional development of gifted children (3–12)*. Prufrock Press
- Cosmovici Idsoe, E. (2014). *Elever med akademisk talent i skolen*. Cappelen Damm Akademisk
- Creswell, J.W. & Creswell, J.D. (2018). *Research design. qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications
- Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage Publications
- Denscombe, M. (2018). *Forskningsmetodikens grunder. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur
- Eliasson, A.(2018). *Kvantitativa metoder från början*. Studentlitteratur
- Fejes, A. & Thornberg, R. (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Liber
- Feldhusen, J.F. & Jarwan, F.A. (2000). Identification of gifted and talented youth for educational programs. I Heller, K.A, Mönks, F.J., Sternberg, R.J. & Subotnik, R.F (Red.), *International handbook of giftedness and talent (2nd ed., 271 - 282)*. Elsevier Science Ltd.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage Publications.
- Gagné, F., & Nadeau, (1991). *Opinions about the gifted and their education*. Unpublished instrument
- George, D. (2011). *Young Gifted and Bored*. Crown house publishing
- Karnes, F.A. & Stephens, K.R. (2008). *Achieving Excellence. Educating the gifted and talented*. Pearson Prentice Hall
- Kreger Silverman L. (2016). *Särskilt begåvade barn*. Natur & Kultur
- Laine S. & Tirri K. (2015). How Finnish elementary school teachers meet the needs of their gifted students. *High Ability Studie*, 27(2), 149 - 164.
- Laine, S.H. (2016). Finnish elementary school teachers' perspectives on gifted education. University of Helsinki

- Lie, B. (2017). *Särbegåvade barn - i förskoleåldern*. Studentlitteratur
- Liljedahl M. (2017). *Särskilt begåvade elever - pedagogens utmaning och möjlighet*. Gothia Fortbildning
- Liljedahl, M. (2018). *Särskilt begåvade barn: förskolans utmaning och möjlighet*. Gothia Fortbildning
- Mönks, F.J. & Ypenburg, I.H. (2009). *Att se och möta begåvade barn - en vägledning för lärare och föräldrar*. Natur & Kultur
- National association for gifted children. (2008). *What is giftedness?*.
<https://www.nagc.org/resources-publications/resources/what-giftedness>
- Olenchak, F.R., & M. Reis, S. (2002). Gifted children with learning disabilities. I Neihart, M., M. Reis, S., M. Robinson, N. & M. Moon, S (Red.), *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (177-192). Prufrock Press
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2011). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Liber
- Persson, R. (1997) *Annorlunda land - särbegåvningens psykologi*. Gummessons Tryckeri AB
- Porter, L. (2005). *Gifted young children - a guide for teachers and parents*. Open University Press
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur
- Thomson, M. (2006). *Supporting gifted and talented pupils in the secondary school*. Paul Chapman Publishing
- Tirri, K. & Kuusisto, E. (2013). How Finland serves gifted and talented pupils. *Journal for Education of the Gifted*, 36(1), 84–96
- Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för förskoleundervisningens läroplan*. Utbildningsstyrelsen.
- Viljamaa, J. (2013). *Tue lapsesi lahjakkuutta*. Werner Söderström Osakeyhtiö
- Widlund, A. (2018). *De ska få gå sin egen lärstig! En studie om hur barnträdgårdslärare förhåller sig till begåvade barn i förskolan*. Opublicerad

kandidatavhandling. Jakobstad: Åbo Akademi, fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Winner, E. (1999). *Begåvade barn: myt och verklighet*. Brain books AB

Ziegler, A. (2010). *Högt begåvade barn*. Norstedts

Bilaga 1. Skalfrågor om attityder

13. Ta ställning till följande påståenden genom att välja det alternativ som passar dig.

- 1 = håller inte alls med
- 2 = håller delvis inte med
- 3 = tar inte ställning
- 4 = håller delvis med
- 5 = håller helt med

a)

1 2 3 4 5

Våra förskolor borde erbjuda specialpedagogiska arrangemang för särbegåvade barn

Särbegåvade barn är ofta uttråkade i förskolan

Särbegåvade barn slösar tid i vanliga förskoleklasser

De speciella pedagogiska behoven hos särbegåvade ignoreras ofta i våra förskolor

Särbegåvade barn behöver speciell uppmärksamhet för att till fullo utveckla sina talanger

För att nå framsteg, måste samhället utveckla talangerna hos särbegåvade individer till ett maximum

Eftersom vi investerar extra medel för barn med svårigheter borde vi göra det samma för de särbegåvade barnen

Den vanliga förskolan kväver den intellektuella nyfikenheten hos särbegåvade barn

Barn med svårigheter har det största behovet av specialpedagogiska arrangemang

b)

1 2 3 4 5

Nackdelen med speciella program för särbegåvade barn är att de skapar elitism

Specialpedagogiska arrangemang för särbegåvade är ett privilegium

Vi har ett större moraliskt ansvar att ge särskild hjälp åt barn som har svårigheter än åt särbegåvade barn

Våra förskolor bemöter redan behoven hos särbegåvade barn på ett bra sätt

Det är föräldrarna som har det största ansvaret för att hjälpa särbegåvade barn att utveckla sina talanger

Särbegåvade barn favoriseras redan i våra förskolor

Skattebetalare borde inte behöva betala för specialpedagogiska arrangemang åt den minoritet av barn som är särbegåvade

Genomsnittliga barn är den största resursen i samhället så de borde vara i fokus för vår uppmärksamhet

Särbegåvade barn blir fåfänga eller egoistiska om de ges särskild uppmärksamhet

c)

1 2 3 4 5

Särbegåvade personer är en värdefull resurs för vårt samhälle

Jag skulle själv väldigt gärna vilja anses vara särbegåvad

Genom att erbjuda specialpedagogiska arrangemang åt särbegåvade så förbereder vi de framtida medlemmarna i en dominant klass

Framtidens ledare i vårt samhälle kommer främst att vara de barn som idag är särbegåvade

Ett barn som är identifierad som särbegåvad har större svårigheter att få vänner

En del lärare känner att deras auktoritet är hotad av särbegåvade barn

Särbegåvade barn blir ofta avvisade eftersom människor är avundsjuka på dem

Det bästa sättet att möta behoven hos särbegåvade barn är att erbjuda dem undervisning i små grupper

d)

1 2 3 4 5

När särbegåvade barn får undervisning i smågrupper känner sig andra barn mindre värda

Det är sämre för särbegåvade barn att stanna i barngruppen med anpassningar än att börja skolan tidigare

Särbegåvade barn behöver finnas i de vanliga barngrupperna eftersom de ger intellektuell stimulans åt de andra barnen

Genom att kategorisera barnen i särbegåvade och andra grupper, ökar vi stämplingen av barn som starka - svaga, goda - mindre goda osv.

De flesta särbegåvade barn som börjar skolan tidigare har svårigheter med att socialt anpassa sig till en grupp med äldre barn

Barn som börjar skolan tidigare är vanligtvis pressade till detta av sina föräldrar

När särbegåvade barn börjar skolan tidigare missar de viktigt stoff (de får kunskapsluckor)

Ett större antal särbegåvade barn borde få tillåtelse att börja skolan tidigare

Bilaga 2. Skalfråga om antal begåvade barn

9. Hur många särbegåvade barn uppskattar du att du kommit i kontakt med under detta läsår?

Har inte kommit i kontakt med något begåvat barn

1 – 2

3 – 4

5 – 6

7 – 8

9 eller fler

Bilaga 3. Öppen fråga om problem som begåvade barn stött på i förskolan

12. Har du några erfarenheter av att särbegåvade barn stött på problem i förskolan?   Ja
Nej

Om, Ja, vänligen beskriv de problemen.